

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Олександра СМАКУЛА

Ізмаїльський гуманітарний університет

Актуальність. Процеси державотворення призвели до принципових змін в багатьох сферах суспільного життя, що не могло не зачепити і системи ставлень громадян як до процесів перебудови, так і до відповідних сфер життєдіяльності. Сьогодні, як ніколи, посилюється важливість психолого-педагогічних досліджень в сфері визначення ціннісних орієнтацій молоді, трансформацій, які відбуваються практично за всіма напрямками інтегрування людини в суспільне життя, включаючи навіть ті з них, що традиційно здавались сталими ознаками юнацького віку. Реалізація будь-яких перебудовних процесів, прагнення досягти успіху на теренах реформування освіти і суспільства можливі лише за умов наявності знань щодо реальних тенденцій, що відбуваються на рівні окремих соціальних груп та конкретних індивідів.

Як відомо, процеси реформування в суспільстві не залишили осторонь і систему фізичного виховання молоді. Сьогодні йде активний процес створення національної системи фізичного виховання, обґрунтування концептуальних засад. Адже система фізичного виховання тісно пов'язана з освітою, охороною здоров'я, культурою матеріального виробництва, обороноздатністю суспільства, всіма галузями матеріального виробництва, духовним розвитком суспільства. Віддзеркалюючи соціальний, економічний, духовний стан держави, фізичне виховання виступає як якісно особливий, історично обумовлений тип соціальної практики, що включає ідеологічні, науково-методичні, програмово-нормативні та організаційні елементи і покликаний задовольнити потребу суспільства у фізичному вихованні громадян. (Б.М.Шиян).

Дослідники проблем фізичного виховання відмічають, що сьогодні у теорії і практиці фізичного виховання має прояв ряд суперечностей:

- між соціальним замовленням на формування та розвиток фізичної культури громадян України і недосконалістю теоретико-методичної бази її забезпечення;
- між зростанням вимог щодо рівня підготовки спеціаліста з фізичного виховання (педагога) у вищому навчальному закладі та низьким рівнем його *готовності до реалізації професійних функцій*;
- між потребою у підвищенні ефективності функціонування системи фізичного виховання в Україні і недосконалістю її окремих елементів;
- між можливостями педагогічного управління процесом фізичного виховання учнівської молоді і рівнем технологічної підготовки педагога, особливо щодо питань планування і контролю.

На наш погляд, цей перелік можна продовжити. Серед суперечностей сьогодення можна назвати також:

- зростання необхідності в оздоровчих заходах у зв'язку з станом гіподинамії багатьох верств населення і водночас зниження можливостей щодо їх проведення внаслідок економічних негараздів та зниження реальної мотивації занять фізичною культурою;

- згортання національних програм підтримки масового спорту та фізичної культури і згасання інтересу у населення не лише до спортивних заходів, а й взагалі до активного відпочинку; поширення серед молоді малорухомих видів занять (комп'ютер, телебачення), що збігається з змінами у режимах харчування, і девальвацією ідеалів фізичної активності, духовного наповнення.

Аналіз досліджень, присвячених питанням фізичного виховання, довів, що найбільша кількість робіт присвячена проблемам загального плану, фізичного виховання учнів загальноосвітньої школи, підготовки фахівців з фізичного виховання.

Значну кількість досліджень присвячено психолого-педагогічним проблемам підготовки вчителів фізичної культури. Не торкаючись спеціальних питань, які зображено у значній кількості наукових робіт, зупинимось на тих напрямках, що мають інтерес в контексті нашого дослідження.

Професійні особливості діяльності вчителя фізичної культури розглядають Я.Бельський, В.Ф.Новосельський, а особливості відповідної професійної підготовки – С.М.Філь, В.П.Пешков. На корекційно-розвивальну стратегію спрямовує роботу учителя фізичного виховання в умовах допоміжної школи М.О.Козленко. Формування в учнів інтересу до професії “вчитель фізичної культури” є предметом дослідження Г.Д.Бабушкіна та В.Г.Омель'яненко. Підготовка вчителя фізичної культури до педагогічного менеджменту розкривається О.В.Баянкіним. Система формування професійної педагогічної спрямованості студентів інститутів фізичної культури пропонується у роботах Є.О.Науменко, І.П.Плетньової. Н.Г.Ковалевська розглядає мотиви, стимули і труднощі навчання в інститутах фізичної культури, а В.М.Видрін концентрує свою увагу на формуванні активів навчання у студентів інститутів фізичної культури. Нарешті, як вже вказувалося раніше, теоретико-методичні основи підготовки вчителів фізичного виховання в педагогічних навчальних закладах розкриває Б.М.Шиян.

Здавалось би, така глибока наукова розробка відповідних проблем повинна скласти надійні концептуальні основи і забезпечити ефективне вирішення завдань фізичного виховання. Водночас, як підкреслює Б.М.Шиян, “існує значний розрив між теорією фізичного виховання і методикою, дослідження якої обмежується переважно вивченням впливу занять фізичними вправами на біологічні функції організму, а проблемам створення дидактичних основ фізичного виховання і спорту приділяється значно менше уваги. Більше того, результати наукових досліджень ... фактично не вводжувались у повсякденну практику роботи шкільного вчителя”.

Вихід з сучасної кризи фізичної культури, вважає дослідник, повинен ґрунтуватись на наукових концептуальних положеннях, які є основою процесу створення національної системи фізичного виховання, її основними є такі положення:

1. Ідеологія системи фізичного виховання має відображати загальнолюдські гуманістичні цінності, будуватись на національних засадах з урахуванням регіональних особливостей та передового вітчизняного та світового досвіду.

2. Фізична культура є певною цінністю для кожного конкретного індивіда, яка забезпечує його соціалізацію на основі оволодіння специфічним змістом фізичної освіти як частин загальної культури нації, в якій моделюються і реалізуються людські взаємини. В цьому контексті фізична культура є засобом

формування особистості, її свідомості і культури, розвитку психічних процесів, керують емоційною та руховою сферами людини і вдосконалюють їх.

3. Навчально-виховний процес, побудований за принципами демократизму, гуманізму, забезпечує досягнення індивідуально можливого рівня фізкультурної освіти, розвитку і підготовленості всіх, хто займається фізичними вправами; сприяє виявленню обдарованих у фізичному відношенні дітей та підлітків і надає їм змогу розвинути свої здібності. Фізичне виховання є базою, на якій формуються уявлення дітей про норми і правила здорового способу життя та виховуються відповідні звички.

4. Зміст фізичного виховання являє собою взаємозв'язок таких основних блоків: знання, способи рухової діяльності, способи власної фізкультурно-оздоровчої діяльності, способи спортивної діяльності. Він визначається навчальними програмами і забезпечується навчальними посібниками та дидактичними засобами.

5. Національна система фізичного виховання базується на перевіреному історичному досвіді спортивно-масової і фізкультурно-оздоровчої, інноваційної діяльності, спрямованої на розвиток фізичних можливостей особистості, які реалізуються на всіх етапах довічної фізкультурної освіти людини.

6. Практична реалізація мети і завдань національної системи фізичного виховання здійснюється на спеціально організованих заняттях, які стимулюють рухову активність, за умови їх відповідності інтересам учнів, останнім досягненням науки, передовим педагогічним технологіям, конкретним умовам їх проведення.

7. Фізичне виховання є провідною ланкою єдиної системи взаємопов'язаних і взаємообумовлених рівнів фізкультурної освіти дітей та молоді. При формуванні і реалізації завдань фізкультурної освіти доцільно користуватися Державними вимогами до фізичного виховання.

Для індивідуальної діагностики фізичної підготовленості учнів використовують Державні тести і нормативи. Результати тестування є підставою для внесення коректив у процес фізичного виховання дітей з метою досягнення високого рівня їх розвитку.

8. Використання в процесі фізичного виховання специфічних засобів, методів і форм створює сприятливі умови для патріотичного, розумового, морального та художньо-естетичного виховання.

9. Визначальною умовою побудови педагогічного процесу з фізичної культури є забезпечення на заняттях взаємної поваги, взаємодовіри та співпраці вчителя й учнів як запоруки виховання активної, творчої особи, здатної самостійно приймати рішення і реалізовувати їх у життєдіяльності.

Важливим фактором підвищення ефективності фізичного виховання, прояву активності, ініціативи і творчості є оцінка діяльності учнів. Вона повинна відповідати праці учня, вкладеній у досягнення не будь-якого загального нормативу, а індивідуально можливого результату оволодіння теоретичними знаннями, методичними уміннями, практичними навичками, а також розвитку фізичних якостей.

10. Одним з пріоритетних напрямів формування національної системи фізичного виховання є вдосконалення методики фізичного виховання дітей-інвалідів, аномальних та віднесених за станом здоров'я до спеціальних медичних груп на основі реалізації психолого-педагогічних та психолого-фізіологічних теорій навчання, виховання і розвитку особистості.

Висунуті концептуальні положення уможливають розширення змісту предмету "Фізична культура", спрямованого на забезпечення загальної фізкультурної освіти

учнів, метою якої є формування їх наукового світогляду у сфері фізичної культури, оволодіння засобами, методами і формами індивідуальної рухової діяльності, змінними цілеспрямовано використовувати цю діяльність для власного духовного та фізичного вдосконалення, зміцнення та збереження здоров'я, задоволення потреб у підготовці до активної творчої життєдіяльності.

В останні роки збільшується кількість робіт, присвячених використанню українських народних традицій в системі фізичного виховання учнів та підготовці майбутніх вчителів фізичної культури, впровадженню у позаурочні форми роботи.

В той же час дослідженнями науковців доведено, що реальний рівень фахівців з фізичного виховання залишається низьким. Значна частина працюючих вчителів фізкультури мають невисокий рівень знань, педагогічної техніки, у них не сформовані важливі педагогічні здібності, як перцептивні, конструктивні, гностичні, вони не можуть (і не мають відповідної потреби) самостійно опрацьовувати спеціальну літературу, не володіють уміннями педагогічного аналізу та оцінювання. За результатами досліджень, випускники факультетів заочного навчання педагогічних навчальних закладів мають низький рівень психолого-педагогічної підготовки, а 59 % обраних вчителів семи областей України не можуть самостійно визначати зміст роботи і форми фізичного виховання школярів.

За думкою Б.М.Шияна, сьогодні суттєвих змін вимагає саме концепція підготовки фахівців з фізичного виховання. Дослідник вважає, що високий рівень підготовки майбутніх учителів до фізичного виховання учнів може бути досягнутий за умов:

- наукового обґрунтування і впровадження у процес їх фахової підготовки теоретико-методичних елементів (знань, умінь, навичок), орієнтованих на формування фізичної культури школярів;
- переорієнтації системи фізичного виховання з консервативно-нормативної моделі, що суперечить вимогам шкільної фізкультурної освіти, на інноваційну педагогічну діяльність, складовими якої є конструктивний, організаційний, комунікативний та дослідницький компонент. Нормативна модель зводить діяльність вчителя до функціональної ролі і є несумісною з вимогами гуманізації школи, забезпеченням оптимальних умов для розвитку кожної дитини. Розумною альтернативою нормативній є дослідницька модель, згідно з якою центральною ланкою роботи вчителя є процес постійної модифікації програми діяльності відповідно до умов та особливостей групи дітей або окремої дитини;
- оновлення змісту професійно-педагогічної підготовки вчителя фізичного виховання на основі висвітлення технології планування навчально-виховного процесу з фізичного виховання. Це, в свою чергу, вимагає значного збагачення професійного арсеналу вчителя, вміння вільно ним користуватися, вдосконалювати, гуманізації його професійної свідомості її переорієнтації на всебічне врахування природи дитини;
- домінування у навчальному процесі творчих завдань, спрямованих на відтворення практичних дій учителя в нестандартних ситуаціях, що дозволить формувати професійні знання в майбутнього вчителя водночас на методологічному (мета, завдання), теоретичному (закони, принципи, форми діяльності і т.інш.) , методичному (проектування навчального процесу) та технологічному (вирішення практичних завдань навчання і виховання у конкретних умовах) рівнів.

Висновки

Ми вважаємо, що ця авторська концепція повністю відповідає сутності роботи вузівського викладача фізичної культури, тобто без певних обмежень може бути перенесена в ситуацію вищої школи.

Описаний стан справ не може залишати осторонь і студентів інших факультетів. Адже вони є вчорашніми вихованцями школи, де, за даними, багатьох дослідників працюють на явно непрофесійному рівні вчителі фізичного виховання. Тобто вже на момент вступу до вищого педагогічного навчального закладу значна кількість студентів може нести негативне ставлення до фізичного виховання. В той же час проблеми фізичного виховання майбутніх вчителів "нефізкультурних" факультетів сьогодні не можна вважати остаточно вирішеними, хоча відповідні дослідження у цьому напрямку проводилися давно.

Вирішення цього завдання в свою чергу вимагає дослідження тих чинників, які визначають ставлення майбутніх педагогів до навчального предмету "Фізичне виховання", виявлення системи детермінант, що обумовлюють ставлення студентів до фізичної культури і спорту в їх особистісному, соціальному і професійному ракурсах.

PHYSICAL EDUCATION OF THE YOUTH IN THE CONTEXT OF PUBLIC TRANSFORMATIONS

Alexandra SMAKULA

Ismail Humanitarian University

Abstract. Nowadays students of higher educational establishments attitude to a physical culture as to an unnecessary or a secondary subject, that's why the problem of preservation and the development of a valuable attitude to a physical culture is very actual. The strengthening of the health, the assistance to a correct formation and the all-round physical development of an organism, the prophylaxis of the diseases, the guarantee of a high level of physical health, the capacity for a work during the whole period of studding, the mastering of the system of the practical abilities and experiences, the acquisition of the experience of a creative usage of physical sanitation and a sport activity for the attainment of personal and professional aims. Everything mentioned means the psychophysical readiness of the graduate of the of Higher educational institute to a vital activity and a chosen profession.

Key words: public transformations, physical education, all-round physical development.
